

Een aantal persoonlijke herinneringen uit het TJIDENG-KAMP / Batavia (1942-1945), een jongensverhaal toen in de leeftijd van 6 t/m 9 jaar

=====

Kamp-omheining van gedék (=gevlochten bamboe) en prikkeldraad:

Wij woonden nog op Tjidengweg West No.77 toen de Jap het kampdistrict ging afbakenen. Twee rijen gedék en prikkeldraad en daarin midden de wandelgang voor de bewakers (heiho's) met hun houten geweren, wel beschikten ze over bajonetten.

Wennen aan omstandigheden:

Broer Jaap had duiven en zorgde voor de kippen (eieren) nodig voor moeder, vooral voor broertje Jan. Moeder met tante Adrie zorgden voor alles in de keuken. Ik herinner mij dat wij zelfs nog even de kokki bij ons hadden. Het was voor moeder wennen. Een aardbeving liep goed af! Met (Wim?) Bluanes en Karel Reis broer van Rita Reis (jazz-zangeres) was ik bevriend en via de (grote) riolering gingen wij soms even buiten het kamp kijken met alle risico's.

Vliegen vangen:

Ook de Jap werd wel gekweld door insecten en daarom werd iedereen verplicht om losvliegende vliegen te vangen en iedereen moest een zeker aantal vliegen 25, 50 etc.per dag inleveren. Systematisch werd dit getal verhoogd. Door het lopen op blote voeten (kakies) bij gebrek aan schoeisel, kreeg je veel last van tropische wonden en hierop kwamen de vliegen met bosjes af. Pijnlijk was het en vele lidtekens getuigden lange tijd!

Vliegers van Indonesische jongens stelen:

Dit was een gewiekst trucje. We kerfden de bast van bomen, lieten de hars eruit lopen, vingen het op in een blikje, wat water erbij en fijngestampt glas, lieten het dan samen heet worden (koken) met het vliegertouw. Daarna het touw nat uitrollen (spannen) en laten drogen. Het touw was scherp geworden, eigen vlieger daarmee de lucht in op zodanige locaties en gunstige windrichting dat wij vanuit het kamp de vliegers van de Indonesiërs konden bereiken, hun touw (en) kon doorsnijden en de vlieger opvangen binnen het kamp. Die Indonesische jongens hadden altijd de mooiste vliegers en daar waren wij erg jaloers op!

Eten:

In de centrale keuken (gaarkeuken), werd het weinige voedsel voor het hele kamp bereid en van zeer slechte kwaliteit, waarbij de stijfselpap "**Boeboer Atji**" het meest berucht was. Wij zongen er een lied over t.w.:

Ik lust geen boeboer meer,
dat zeg ik ieder keer
maar honger is toch ook geen leuke pret, terettettet,
en daarom slik je maar
al smaakt het nog zo raar,
want anders moet je met een lege maag naar bed, terettettet,
Hancho, Kumitshio laten je maar kletsen
en eten zelf de beste kliekjes op
het menue ... (even kwijt, ... zoiets van: "het menue als record, is boeboer atji op je bord"),
met lange smoelen eet je 't maar weer op!

Eigen voedselbereiding was verboden en veel etenswaar was niet langer beschikbaar waardoor iedereen afhankelijk werd van het eten uit de gaarkeuken. Het uitdelen elke dag leverde vaak harde woorden op!

Moeder heeft om wat extra eten te bemachtigen, meegeholpen de drums waarin de boeboer atji werd klaargemaakt, mee te helpen schoonmaken. Ik moest dan 's avonds in het donker met een pannetje voorbij komen en kreeg dan wat korsten pap mee! We hebben het meegemaakt dat er rotzooi in de omheining van het kamp werd gegooid en Sonei ons 3 dagen lang liet creperen zonder enig voedsel - de schofft! Brood 's morgens aangevoerd vanuit buiten het kamp moest worden begraven in grote kuilen door de corvee - dienst, die altijd bestond uit een ploeg van jonge vrouwen. Nog meer honger kon haast niet!

Recepten:

Ik zie moeder (en andere vrouwen) op de stille uurtjes op bed eigen verzonnen recepten schrijven met een stompje potlood. Dit om afleiding te hebben, de honger te camoufleren en ook om zich te verheugen op het moment dat denkbaar is om alles weer te kunnen kopen en klaar te maken!

Bloksgewijs persoons-controle op de Laan Trivelli:

Iedere dag, 's morgens en 's avonds in de rij voor 't appél. Moeders met kinderen, soms babies op hun armen zoals moeder met Jantje, staande wachtend tot de commandant (of een van de bewakings-jappen) langs kwam, iedereen in blokken en in rijen opgesteld (met je nr. om je nek) Aan het hoofd van ieder blok was een kepala aangesteld een z.g. Hancho en/of Kumitshio (Nederlandse vrouw).Zij moest de commando's geven: Kiotsuké (geeft acht),Keirei (buigen) tot aan het volgende blok en dan klonk Naoré (dan mocht je weer recht opstaan). Na het passeren van een blok ging de volgende Kepala met de Jap verder en de Japanse commando's werden gegeven tot weer aan het volgende blok. Dit tot alle blokken aan de beurt geweest waren. Het appél was afgelopen als de Jap z'n retour gemaakt had en er mee instemde.

Nachtmerries Tijdeng-Commandant "SONEI":

Door zijn "volle-maan ziekte" werd iedere kampbewoner (volwassenen en kinderen) 's nachts wakker geschreeuwd als het volle maan was om terstond aan te treden op appél op de Laan Trivelli. Sonei kon tieren en razen en soms liep het voor sommigen afschuwelijk af! Hierbij niet te vergeten zij die ziek waren of erg verzwakt.

Het theepannetje van Moeder:

Moeder altijd zuinig, had nog wat theeblaadjes en kon dus stiekum af en toe haar eigen potje thee zetten. Daartoe had ik van een conservenblikje met gaasrooster een houtskool stelletje (arang-arang-stelletje) gefabriceerd, en met "iets dat op houtskool leek", ergens uit het asfalt op straat gepeuterd, werd een vuurtje gestookt.

Op een middag komt die rotJap Sonei langs, moeder ziet hem, gauw een emmer ondersteboven eroverheen en een hoop ellende bleef ons gespaard.

Water tappen in de meterput:

Ik heb wat keren 's avonds laat, dat was meestal het beste, diep in de watermeterput gehurkt gezeten om druppeltjes drinkwater op te vangen in een pannetje. Water was schaars. Onbegrijpelijk hoe men improviseren moest en steeds een ander voor moest zijn, want ieder vocht voor zijn en haar eigen leven en die van hun kinderen.

Ratten, slangen en slakken:

Alles werd gegeten, zolangs het als voedsel stiekum gekookt kon worden. Sommigen gingen heel ver, door de honger gedreven.

Fruitbomen:

Enige fruitbomen waaronder manga(mango)-bomen hadden nog wel eens vruchten, die al heel vroeg geplukt werden en de nodige vechtpartijen opleverden. Alles wat te eten was betekende "overleven".

Ik herinner me nog Opa Herfst (een van de weinige mannen die samen met z'n vrouw) in ons huis op de Tjidengweg West Nr. 60 voortdurend de jongetjes in de gaten hield en ons soms genadig aftuigden onder luid geroep van "ampoem" (genade) opa!

Duiven:

Broer Jaap had nog een aantal duiven. Ik had een tortelduif (parkoetoe) in een vogelkooi buiten op de galerij. Eten voor de vogels was er niet meer. Moeder heeft de duiven van Jaap geslacht en ons te eten gegeven. Maar mijn eigen vogel wilde ik z'n vrijheid teruggeven. Ik herinner mij m'n tranen dat de vogel nog een paar maal op de kooi terugkwam en daarna was hij m'n vriendje weg!

Hulpje moeder:

Nadat broer Jaap in augustus 1944 weggehaald werd naar een apart jongens-kamp was ik meer moeder's toeverlaat. Ik ging mij realiseren dat het heel zwaar werd voor moeder en ik ging bewust met haar problemen om. Liet expres ook wat eten staan, zei dat ik niet veel trek had. Ook zusje Adrie kwam qua gezondheid in de gevarenzone. Wij allen holden hard achteruit. Conditie in huis verslechterden en met zovelen op een kamer en vaak erg ziek, veroorzaakte ondragelijke situaties terplaatse. Hygiënische erbarmelijke toestanden, feitelijk onbeschrijfelijk! Mensen op sterven, elke dag werd het erger.

Handel door het gedék (afscheiding kamp met de Indonesische buitenwereld):

Ik weet nog het moment dat tijdens mijn wandeling in het kamp, mensen bezig waren goederen te ruilen met de Indonesiërs. Ik tipte moeder, want voor iets van textiel of andere bezittingen kon je etenswaren bemachtigen. De Jappen hadden al bij de vele razzia's in het kamp praktisch alles afgepakt, maar sommigen waaronder moeder, hadden geluk gehad.

Maar toen kwam het moment dat Sonei het niet pikte en de ruilhandel met eigen harde hand wilde bestraffen. Een ieder die zich daaraan schuldig had gemaakt moest aantreden. Ook werd een beroep gedaan op alle vrouwen die slechts gekeken hadden, want hoe meer hoe milder de straf? Moeder ging er ook heen en kwam 's nachts helemaal overstuur op de kamer, was met meerdere vrouwen gevluht uit de rij en vertelde dat het niet aan te zien was hoe de vrouwen eigenhandig door Sonei kaal geknipt en geslagen werden.

-4-

Vervolg Blz. 3., pers. herinneringen Tjideng-Kamp/Batavia.

Geruchten / Einde oorlog - voedseldroppings: (medio augustus 1945)

Het gonsde van geruchten dat de Jap verloren had en de oorlog spoedig over moest zijn. Op een van de twee velden in het Tjideng-kamp werden van lakens "witte kruizen" gemaakt om voedseldroppings te markeren.

Ik herinner me dat er vliegtuigen over kwamen. Helaas bleven de droppings uit.

Vrij spoedig kwam er meer eten, maar voorzichtigheid was geboden om vooral niet plotseling te veel te gaan eten. Het was echt voor velen van ons het laatste moment.

Jaap mocht vanuit z'n jongens-kamp in Tjimaj terug naar z'n moeder in Tjideng.

Djamboelaan 45 / Batavia, 3 maanden in de beschermde wijk buiten het kamp:

Groot huis, met opnieuw meerdere gezinnen, allen in afwachting op gezinshereniging. Daarnaast het volgende noodlot. De eenzijdige proklamatie van de Republiek Indonesia die zich wilde afzetten tegen de Hollanders en weer waren we in grote ellende.

Een nieuwe oorlog was uitgebroken en nu moesten een handje geallieerden met behulp van de Jappen ons beschermen tegen de Indonesiërs.

We zouden naar vader kunnen, die in Siam verblijft.

Moeder tekent er voor en in december 1945 mochten wij met een Brits-troepentransportschip naar Bangkok vertrekken.

Pieter Jan van Dijk

(Maart 2008)